

Kraków, 5 maja 2019 roku

dr hab. inż. Dariusz Kulak
Uniwersytet Rolniczy im. H. Kołłątaja w Krakowie
Wydział Leśny
Instytut Użytkowania Lasu i Techniki Leśnej
Zakład Użytkowania Lasu i Drewna
Al. 29 Listopada 46
31-425 Kraków

Recenzja

rozprawy doktorskiej Pani mgr **Danuty Lotz**

pt. „Wpływ dochodów pochodzących z innych źródeł niż sprzedaż drewna na sytuację finansową Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe”

Recenzja wykonana została na podstawie uchwały Rady Naukowej IBL z dnia 28 marca 2019r.

– pismo nr: RN-0000-327/2019

Wstęp

Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe (PGL LP) zarządzające w imieniu skarbu państwa lasami jego własności, zgodnie z obowiązującą *Ustawą o lasach*, funkcjonuje na zasadzie samowystarczalności finansowej. Nie jest to łatwe zadanie, gdyż priorytetami działalności tego przedsiębiorstwa, zapisanymi w ustawie powinno być zachowanie trwałości lasów, ochrona lasów w szczególności naturalnych i cennych przyrodniczo, ochrona gleb i terenów narażonych na zanieczyszczenie oraz o dużym znaczeniu społecznym, ochrona wód powierzchniowych i głębinowych. Produkcja drewna na zasadzie racjonalnej gospodarki będąca głównym źródłem przychodów, znalazła się w ostatnim, piątym celu gospodarki leśnej. Kondycja finansowa PGL LP może jednak rzutować na możliwości realizacji, zakres i jakość działań ochronnych oraz prowadzonej gospodarki leśnej. Stąd badania naukowe ukierunkowane na możliwości uzyskiwania przychodów nie tylko z produkcji i sprzedaży drewna są cenne i mają duże walory nie tylko poznawcze, ale i praktyczne.

W tym świetle temat podjęty przez Autorkę ocenianej rozprawy jest w pełni uzasadniony i aktualny.

Ocena szczegółowa

Praca doktorska mgr Danuty Lotz liczy 280 ponumerowanych stron, przy czym rzeczywista objętość pracy jest znacząco większa, gdyż w załączniku w postaci płyty CD zamieszczone zostały dodatkowe ryciny i tabele. Na str. 35 dysertacji Autorka zauważa, że miało to związek z obszernym materiałem ilustracyjnym. Są to ważne materiały, cytowane w tekście pracy z dopiskiem „e”, np. Tab. 6-e, Ryc. 20-e, a dostępne tylko w postaci cyfrowego załącznika. Łącznie opracowanie zawiera 57 rycin i 78 tabel, z czego odpowiednio 18% i 67% zamieszczonych zostało wyłącznie na płycie CD. Rozwiązanie polegające na zamieszczeniu integralnej części pracy na innym nośniku utrudnia zapoznanie się z treścią dysertacji. Jedną z umiejętności, jaką powinien cechować się naukowiec jest synteza uzyskanych wyników w postaci precyzyjnego i zwięzłego ich zaprezentowania, jak również właściwe wartościowanie zamieszczanych informacji. W tym kontekście recenzowana praca jest zbyt obszerna.

Treść dysertacji w większości posiada typowy układ z podziałem na ponumerowane rozdziały: *Wstęp* (1%), *Historia nieдрzewnych źródeł przychodów w Lasach Państwowych* (7%), *Cel i zakres pracy oraz hipotezy badawcze* (2%), *Metodyka badań* (6%), *Wyniki badań* (53%), *Dyskusja* (20%), *Podsumowanie i wnioski* (2%), *Literatura* (3%). Dodatkowo na początku pracy zamieszczono streszczenie w języku polskim i angielskim oraz słowa kluczowe, z których część pokrywa się z tytułem pracy, co nie jest poprawne. Rozprawę kończy spis tabel i rycin. Udział poszczególnych rozdziałów w całości opracowania jest właściwy. Praca napisana została poprawnym i zrozumiałym językiem.

Tytuł rozprawy sformułowany został właściwie i dobrze odzwierciedla treść i zakres pracy. Co prawda zakres wykonanych prac był większy, niż tytułowa analiza dochodów, ale Autorka ma tego świadomość i w *Dyskusji* z dużym krytycyzmem szczegółowo to wyjaśnia.

We *Wstępie* przedstawione zostały źródła finansowania zarówno Lasów Państwowych, jak i jednostek zajmujących się gospodarką leśną w innych krajach

europejskich. Wskazane, omówione i uzasadnione zostały również strategie dywersyfikacji źródeł przychodów w gospodarstwach leśnych, zarówno w nawiązaniu do obowiązujących aktów prawnych, jak i w świetle wyników badań naukowych. W końcowej części tego rozdziału dokonano podsumowania, trafnie wskazującego na celowość realizacji podjętego tematu badawczego.

Stan badań związanych z tematem, obszerny bo zestawiony na 18 stronach, przedstawiony został w rozdziale 2. w nietypowym, historycznym ujęciu. Na początku rozdziału zamieszczony został wstęp będący rodzajem streszczenia jego zawartości. Nie wnosi on wiele do treści rozdziału, w związku z tym mógł zostać pominięty. Ta sama uwaga dotyczy zresztą wstępów do rozdziałów *Metodyka*, *Wyniki* oraz *Dyskusja*. Przedstawiona analiza historyczna nieдрzewnych źródeł przychodów w lasach państwowych podzielona została na trzy okresy obejmujące lata 1924 – 1939, 1945 – 1990 oraz 1991 -2004 i jest rozszerzeniem przyjętego okresu badawczego tj. 2005 – 2015 o wiele poprzedzających go dziesięcioleci. Autorka wyjaśnia, że celowo nie zamieściła w pracy klasycznego rozdziału z przeglądem literatury, by uniknąć powtórzeń danych literaturowych w kilku rozdziałach. Można przyjąć takie rozwiązanie, ale korzystniejsze dla odbioru pracy byłoby przedstawienie rysu historycznego w bardziej zwartej formie. Przedstawione w tym rozdziale dane i zestawienia, między innymi w postaci tabel i wykresów są ciekawe, ale podane zbyt szczegółowo. Zawierają przykładowo dane dotyczące historycznej liczby obwodów łowieckich, uzyskanej wydajności hodowli ryb konsumpcyjnych, czy ilości pozyskanej żywności. Przez to rozdział ten ma charakter rozdziału *Wyniki* i bardzo go przypomina.

W kolejnym, 3. rozdziale Autorka przedstawia zasadniczy cel pracy, formułuje 7 problemów oraz 6 hipotez badawczych, które są następnie rozwinięte w pytania badawcze bezpośrednio wynikające z założonych hipotez. Taki sposób nakreślenia i rozwinięcia celu i zakresu pracy jest poprawny, lecz obszerny.

Rozdział *Metodyka* podzielony został na kilka podrozdziałów. Zostały w nich bardzo szczegółowo omówione zastosowane metody analizy przychodów, kosztów i dochodów z 11 form analizowanej działalności wraz z opisami oraz co zaliczono do tych form. W kolejnym podrozdziale scharakteryzowane zostały wskaźniki wykorzystane w pracy do

obliczenia dochodów z analizowanych działalności. W ostatnim podrozdziale przedstawione zostały wykorzystane procedury statystyczne. Zastosowane metody w większości zostały opisane jasno, natomiast dokładniej należałoby przedstawić ważny element metodyki jakim jest sposób pozyskiwania danych źródłowych dotyczących finansów PGL Lasy Państwowe z baz Systemu Informatycznego Lasów Państwowych. W pracy został on opisany, ale bardzo lapidarnie i błędnie zamieszczony w rozdziale *Cel badań*, co należy skorygować na etapie przygotowywania publikacji opartych na wykonanych badaniach.

Wyniki przedstawione zostały w rozdziale podzielonym łącznie na 44 podrozdziały, pogrupowane na trzech poziomach. Rozpoczynają się od przedstawienia przychodów ze sprzedaży drewna i kosztów jego pozyskania, co wykracza poza zasadniczy cel pracy, ale też stanowi dla niego ważne tło. Następnie przedstawione zostały wyniki dotyczące dochodów z innych źródeł w logicznej kolejności, wynikającej z założonego celu badań i przyjętych założeń metodycznych. Opisy uzyskanych wyników są zbyt szczegółowe, co powoduje że niekiedy dokładnie te same dane zamieszczone zostały w tekście pracy, w tabelach i na wykresach. Niepotrzebnie w rozdziale *Wyniki* powielone zostały informacje przedstawione w *Metodyce* dotyczące tego, co zostało zaliczone do poszczególnych form działalności. Drobne błędy dotyczą wykresów – niepotrzebnie wpisano w nie wartości danych dla wszystkich słupków, pojawiają się nieprawidłowo opisane osie. Na wielu wykresach wstawione zostały linie trendu, należałoby z nich zrezygnować lub przedstawić informacje dotyczące parametrów równania regresji i uzyskanych zależności korelacyjnych. W rozdziale tym pojawiają się również zbędne elementy dyskusji z cytowaniami wyników uzyskanych przez innych badaczy. Bardzo dobrym podrozdziałem i cennym naukowo jest ten poświęcony wynikom otrzymanym za pomocą analizy skupień. Uzyskano w ten sposób uogólnienie uzyskanych rezultatów, wyróżnione zostały podobne do siebie pod względem parametrów ekonomicznych grupy jednostek administracyjnych Lasów Państwowych. Szczególnie cenne są mapy, na których przedstawiono wyniki grupowania nadleśnictw w zespoły o określonym przedziale analizowanej cechy finansowej, który zobrazowano różnymi kolorami. Zabieg taki był słusznym rozwiązaniem, biorąc pod uwagę, że nadleśnictw jest ponad 400, ponadto ułatwia wyodrębnianie rejonów o zbliżonych warunkach gospodarowania. Część wynikowa pracy jednocześnie obrazuje wyjątkową pracochłonność dysertacji. Liczba wykonanych zestawień, przekrojów i analiz jest imponująca i świadczy o wielowątkowości analizowanego

problemu badawczego, z którym Doktorantka poradziła sobie z drobnymi potknięciami, ale w ogólnej ocenie bardzo dobrze.

Rozdział *Dyskusja* podzielony został na 12 części wynikających z kolejności przedstawiania wyników we wcześniejszym rozdziale, co ułatwia odbiór tej części pracy. Jest to ważny rozdział, gdyż świadczy o dojrzałości naukowej Autorki i umiejętności krytycznego podejścia do uzyskanych wyników. Swobodne poruszanie się pomiędzy uzyskanymi wynikami, obowiązującymi aktami prawnymi i wynikami uzyskanymi przez innych autorów, świadczy o dobrej znajomości literatury przedmiotu. Do mankamentów tej części pracy zaliczyć należy zbędne powtórzenia treści zawartych w rozdziale *Wyniki*.

W rozdziale *Podsumowanie i wnioski* w 13. punktach skonstruowanych na podstawie przeprowadzonych badań zostały zestawione uzyskane wyniki, nawiązujące do założonego celu badań. Charakter wykonanych analiz powoduje, że są to w większości stwierdzenia, ale zamieszczone zostały tu również wypływające z nich wnioski. Pewne wątpliwości budzi jedynie wniosek 10., nie wynikający bezpośrednio z wyników wykonanych badań. Został on sformułowany na podstawie publikacji innych autorów oraz przemyśleń Doktorantki zawartych w rozdziale *Dyskusja* i ma charakter opinii w niewielki sposób powiązanej z wykonanymi analizami.

Pracę kończy rozdział *Literatura*, w którym zestawionych zostało 109 artykułów, norm prawnych i opracowań wykorzystanych w trakcie tworzenia dysertacji. W praktyce było ich mniej, gdyż jedna pozycja – Głowacki S. 2000b – podana została dwukrotnie. Polskojęzyczne publikacje stanowią 65%, pozostałe to materiały obcojęzyczne, głównie opublikowane w języku angielskim. Publikacje najnowsze, z ostatnich pięciu lat, mają znaczący, 23-procentowy udział w cytowanych źródłach. Dobór literatury dokonany został poprawnie. Na podkreślenie zasługuje fakt, że jedno z opracowań jest współautorskim dziełem Doktorantki. Około dziesięciu pozycji literatury wykazanych w spisie nie znalazło się w tekście pracy, zaś ponad pięć z cytowanych w pracy, nie znalazło się w spisie literatury. Niedopatrzenie to wynika najprawdopodobniej z podania błędnego roku opublikowania danego artykułu, gdyż nazwiska cytowanych autorów w większości podane zostały poprawnie.

Podsumowanie

Przytoczone w recenzji niedociągnięcia i mankamenty nie umniejszają wartości badań przedstawionych w rozprawie doktorskiej Pani mgr Danuty Lotz i w dużej mierze wynikają z rozległości zagadnień, których analizy podjęła się Doktorantka. Mogą być również łatwe do usunięcia na etapie przygotowywania kolejnych publikacji. Do niewątpliwych walorów recenzowanej dysertacji zaliczyć należy następujące fakty:

- jest to jedna z niewielu prac badawczych dotyczących analiz finansowych PGL Lasy Państwowe po wejściu Polski w struktury Unii Europejskiej w 2004 roku. Tego typu opracowanie, oparte na aktualnych wynikach finansowych PGL Lasy Państwowe jest bardzo potrzebne. W przypadku opublikowania przez Autorkę uzyskanych wyników na łamach poczytnego czasopisma naukowego, należy spodziewać się ich licznych cytowań przez wielu badaczy,

- podjęty temat i zakres badań wymagają dużego nakładu pracy ze względu na mnogość i szczegółowość założonych celów badawczych, a tym samym przeprowadzonych zestawień i analiz. W opracowaniu uwzględniono, choć z różną dokładnością, pełen przekrój struktury Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe – na poziomie całej jednostki, dyrekcji regionalnych oraz podstawowym, czyli 430 nadleśnictw.

- wykonane analizy dotyczą nie tylko najważniejszych pozycji przychodów Lasów Państwowych, co jest często przyjmowanym podejściem, ale także kosztów działalności i ogólnego wyniku finansowego. Walory pracy podnosi kompleksowa charakterystyka finansów Lasów Państwowych, z uwzględnieniem w celach porównawczych również przychodów ze sprzedaży drewna oraz kosztów pozyskania surowca drzewnego.

Wniosek końcowy

Recenzowana praca doktorska mgr Danuty Lotz pt.: „Wpływ dochodów pochodzących z innych źródeł niż sprzedaż drewna na sytuację finansową Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe” wnosi znaczący wkład naukowy w rozwój dyscypliny nauk leśnych. Jest przy tym dziełem wartościowym i oryginalnym, wykonanym w oparciu o prawidłowe przedstawienie problemu badawczego, właściwie wykonane badania i prawidłową ich interpretację przeprowadzoną w oparciu o znajomość literatury przedmiotu.

Stwierdzam zatem, że przedłożona rozprawa spełnia wszystkie wymogi stawiane rozprawom doktorskim i stawiam wniosek o dopuszczenie Pani mgr Danuty Lotz do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

D. Kulak